

УДК 330.322(477)

Фінансові аспекти інтеграції Польщі до Європейського Союзу: уроки для України

Другов Олексій Олександрович,
доктор економічних наук, професор,
заступник директора з наукової та міжнародної роботи
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ);
e-mail: alexlbi@rambler.ru

Анотація. Досліджено вплив євроінтеграції Польщі на розвиток її фінансового ринку. Особливу увагу приділено ринку банківських послуг. Зроблено висновки щодо розвитку фінансового ринку України в умовах євроінтеграції з урахуванням польського досвіду.

Ключові слова: євроінтеграція, фінансовий ринок, польський досвід, ринок банківських послуг, прогнозування.

Формул: 0; рис.: 5; табл.: 0; бібл.: 10.

The Poland Integration Into the EU Financial Aspects: Lessons for the Ukraine

Druhov Oleksiy,
Doctor of sciences, Professor,
Deputy of Director on the Advanced and International Study,
Lviv Institute of Banking
of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (city of Kyiv);
e-mail: alexlbi@rambler.ru

Abstract. The article deals with the issue of eurointegration process influence on Ukrainian financial market. The Poland Integration into the EU influence on its financial market is researched. The main attention is given to the situation on the polish banking market. Also, the recent situation on the Ukrainian financial market is analyzed, the comparative analysis to Poland indicators are adduced. Attention also is given to the assurance and pension funds market. Based on the result of research, the forecast of the Ukrainian banking system in different scenarios are suggested. The conclusions on Ukrainian financial market development in the circumstances of euro integration considering Polish experience are proposed.

Keywords: eurointegration, financialmarket, Polishexperience, banking services market, forecasting.

Formulas: 0; fig.: 5; tabl.: 0; bibl.: 10.

Финансовые аспекты интеграции Польши в Европейский Союз: уроки для Украины

Другов Алексей Александрович,
доктор экономических наук, профессор,
заместитель директора по научной и международной работе
Львовского института банковского дела
Университета банковского дела Национального банка Украины (г. Киев);
e-mail: alexlbi@rambler.ru

Аннотация. Исследовано влияние евроинтеграции Польши на развитие ее финансового рынка. Особенное внимание уделено рынку банковских услуг. Сделаны выводы по развитию финансового рынка Украины в условиях евроинтеграции с учетом польского опыта.

Ключевые слова: евроинтеграция, финансовый рынок, польский опыт, рынок банковских услуг, прогнозирование.

Формул: 0; рис.: 5; табл.: 0; библи.: 10.

Вступ. Сучасний курс України на євроінтеграцію, підкріплений реальними дієвими кроками (підписання Угоди про Асоційоване членство з ЄС), відкриття ринків для європейської продукції та капіталу зобов'язує до проведення певних змін у функціонування фінансової системи. Вони вже проявилися у зміні підходів до регуляторної політики, приведення законодавства у фінансовій сфері у відповідність до норм ЄС, більшої відкритості українського фінансового ринку для іноземних фінансових інститутів. Відбуваються зміни у структурі банківської системи України. Тільки за 2014 рік регулятором було виведено з ринку 33 банки [1], внесено суттєві зміни у структуру самого Національного банку України.

Та ще більш суттєві зміни, швидше за все, – ще попереду. Виходячи з наявного зарубіжного досвіду, можемо передбачити, що ці зміни суттєво вплинуть і на структуру, і на показники діяльності фінансового ринку України. Для визначення уроків для України щодо впливу євроінтеграції на розвиток і діяльність фінансового ринку ми проаналізували досвід Республіки Польщі, яка протягом 1989–2004 років пройшла шлях від договору про торговельно-економічну співпрацю до повноправного членства в Європейському Союзі. У статті наведено основні показники функціонування фінансової системи Польщі на шляху до ЄС і протягом кількох років після її вступу до співтовариства. Зроблено висновки про вплив інтеграції на розвиток фінансових посередників і номенклатуру фінансового ринку. За результатами дослідження обґрунтовано основні напрями змін, що очікують фінансовий ринок в умовах євроінтеграції України, та основні уроки, що можна винести з польського досвіду.

Аналіз досліджень і постановка завдання. При написанні статті було використано матеріали публікацій польських та європейських науковців щодо специфіки, проблем і перспектив функціонування та розвитку фінансово-кредитного ринку Польщі на шляху і після її вступу до Європейського Союзу [2–6].

Мета дослідження – обґрунтування основних уроків з польського досвіду євроінтеграції для розвитку фінансового ринку України.

Результати дослідження.

Основні етапи процесу євроінтеграції Польщі. Варшава вже на початку 1990-х років чітко визначила пріоритети у своїх стосунках із ЄЕС. Саме це дозволило 19 травня 1990 року Польщі виступити з офіційною заявою про початок перемовин щодо вступу Польщі до ЄЕС. Перемовини розпочались у грудні 1990 року, тривали впродовж 11 місяців і закінчились підписанням Європейського Договору про співдружність Польщі з ЄЕС. Однак згаданий документ остаточно набрав чинності тільки 1 листопада 1994 року через важкий процес його ратифікації країнами – членами ЄС. Восьмого квітня 1994 року Польща вклала офіційний внесок про членство в Європейському Союзі, після чого розпочалися офіційні перемовини між ЄС і Польщею щодо входження останньої до Європейського Союзу. Під час засідання Європейської Ради в Каннах 26–27 червня 1995 року було прийнято Білу книгу у справі інтеграції країн Центральної і Східної Європи

до ЄС. У книзі визначено мету і черговість заходів у приведенні польського права до норм ЄС.

Шістнадцятого липня 1997 року Європейська комісія прийняла позитивне рішення щодо перемовин із Польщею і зарахувала її до групи із шести країн, з якими ЄС повинен вести перемовини про приєднання, а 31 березня 1998-го в Брюсселі розпочалися офіційні перемовини щодо членства в ЄС Польщі та ще п'яти кандидатів (Чехії, Естонії, Словенії, Угорщини і Кіпру). Перемовини стосовно членства Польщі в ЄС тривали від березня 1998 року до грудня 2002-го. Дев'ятого квітня 2003 року Європарламент затвердив пропозицію щодо входження Польщі до Європейського Союзу з 1 травня 2004 року. Із червня 2003 року до березня 2004-го Декларація про приєднання Польщі (і дев'яти інших країн) до ЄС була ратифікована всіма країнами – членами ЄС. У самій Польщі в червні 2003 року відбувся референдум із питання приєднання країни до Європейського Союзу. У ньому взяло участь 58,85% громадян країни, які мали право голосу; 77,85% учасників голосування сказали «так» входженню до ЄС. Першого травня 2004 року Польща стала офіційно членом Європейського Союзу [7].

Результати аналізу основних показників розвитку фінансової системи Польщі до і після вступу до Європейського Союзу. Який же вплив мав процес євроінтеграції Польщі на її фінансово-кредитний ринок? На думку авторів ґрунтовної науково-практичної праці «Фінансова система у Польщі» Альфреда Янка, Міхала Юрека і Павела Маршалека [2], сам по собі вступ до Європейського Союзу 2004 року не змінив суттєво інституційну і регуляторну політику, оскільки всі основні зміни вже відбулися на шляху до цього. Із самого початку трансформаційного процесу фінансові інституції з ЄС, присутні на польському фінансовому ринку, були одними з основних інвесторів у процесі приватизації. Зв'язки з фінансовими системами інших країн Європейського Союзу були налагоджені. При цьому одна з головних проблем на шляху інтеграції Польщі до ЄС – брак належних знань про особливості функціонування фінансової системи і фінансової грамотності.

Радикальні зміни в польській економіці, що відбулися 1991 року (радикальне зниження соціальних стандартів, підвищення рівня оподаткування), мали всі ознаки «шокової терапії». Вони суттєво відобразились на якості життя і розчарували населення. Так, 1991 року ВВП знизилось майже на 7%. Та в подальші роки економічні показники почали різко поліпшуватись. Ріст ВВП у 1992–1997 роках становив від 2,5 до 7 відсотків, 2004 року – понад 5%. Інфляція, досягнувши максимального показника у 60%, поступово знижувалась і на початку 2000-х років становила менше ніж 5%. Значними проблемами для Польщі виявились безробіття, яке 2004 року сягало 20%, і зростаюча нерівність серед польського населення. Наслідки і результати застосування шокової терапії серед польського населення також дуже неоднозначні. Присутня думка, що такого суттєвого зниження стандартів життя можна було уникнути.

Щодо фінансової системи. Активи фінансової системи Польщі на початку 2000-х років зростали нерівномірно (рис. 1). Протягом 2002–2004 років їхній рівень був відносно стабільним і становив 74,8–78,6% від ВВП. Одразу ж після вступу до ЄС темп росту од-

разу ж прискорився і призвів до їх зростання 2010 року до 117,6% (довідково: станом на початок 2014 року активи банківської системи України до ВВП становили 87,8%). Можна припустити, що основну роль у цьому зростанні відіграли саме європейські інвестиції.

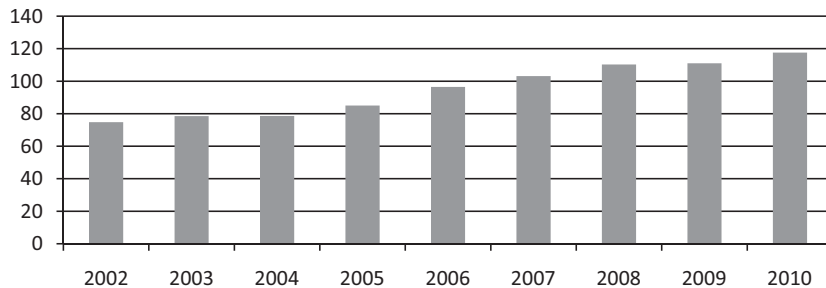

Рис. 1. Відношення активів фінансової системи Польщі до ВВП у 2002–2010 роках

Примітка. Побудовано за [9].

Дуже показовим є також показник зростання частки зайнятого населення у фінансовому секторі, яка з 5,15% у 1995 році зросла до майже 10% у 2010 році. Значну роль у розвитку фінансового сектору Польщі відіграла Варшавська фондова біржа, загальна капіталізація якої від моменту її створення 1991 року зросла до понад 700 мільярдів злотих у 2012 році, при цьому пік припав на 2007-й, коли вона перевищила трильйон злотих. У 2007 році капіталізація зарубіжних компаній, що котирувалась на ринку, перевищила вартість національних, але після кризи значно зменшилась (до 200 млн злотих).

Починаючи з 1995 року бюджет Польщі завжди був дефіцитним, а рівень державного боргу був відносно стабільним (майже 50% ВВП у 1995 році, приблизно 37% у 2000-му, 45% – у 2004, 57–58% – у 2011). Для порівняння: в Україні, станом на жовтень 2014 року, державний борг уже сягнув 64% ВВП, і активно зростає, на що суттєво впливає девальвація національної грошової одиниці [8].

На рис. 2 наведено показники активів основних фінансових інституцій у Польщі [довідково: станом на 2010 рік у Польщі функціонувало 66 комерційних банків (2004-го – 57) і 574 кооперативних (2004-го – 596)]. Активи інших фінансових інституцій (кредитних спілок і брокеражних домів не перевищували 14,1 млрд злотих).

Так само, як і в Україні, банківська система Польщі була і є системоутворювальною ланкою фінансової, але в Польщі значно більше розвинені інші фінансові посередники, представлені на графіку рис. 2, і активний їхній розвиток розпочався в 1997–2000 роках. Основною причиною цього, окрім росту цін на акції, став розвиток капітальних активів пенсійної системи. Недержавні пенсійні фонди, з'явившись на ринку, значно підвищили попит на фінансові інструменти, а розвиток інвестиційних фондів створив альтернативу вкладенню коштів на класичні банківські депозити.

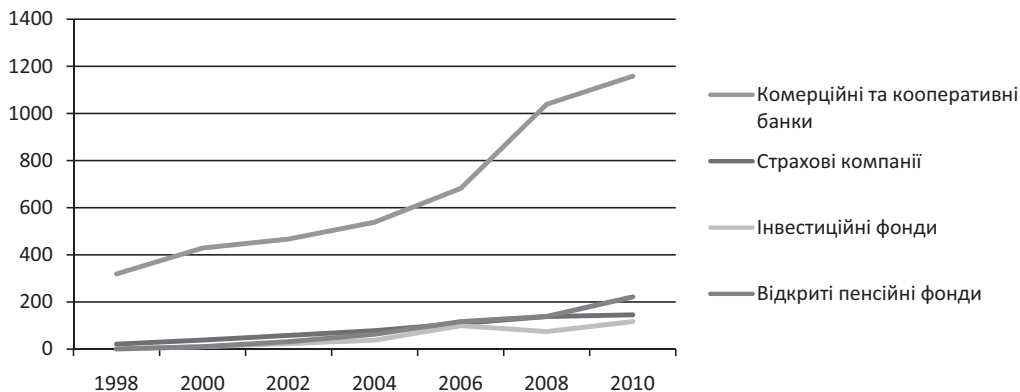

Рис. 2. Активи фінансових інституцій у Польщі в 1998–2010 роках (у млрд злотих)

Примітка. Побудовано за [10].

Окремо варто спинитися на структурі активів і пасивів банківської системи Польщі. Її депозити 2004 року становили 32,8% ВВП (рік перед тим – 36,0%), 2010-го – 43,6%. Частка кредитів до ВВП 2004 року становила 24,7%, а 2010-го – уже 49,2%. З цього можна зробити висновок про суттєву активі-

зацію банківського кредитування після вступу країни до ЄС.

Доволі показовими є дані щодо капіталізації фондового ринку Польщі. Якщо у 2001–2004 роках її рівень становив 28,92–29,47 млрд євро, то, починаючи з 2005 року, вона зростала високими темпами: 51,72

– у 2005, 78,99 – у 2006, 112,83 – у 2007 і 144,32 млрд євро у 2008 році. У 2009 році, після кризи, цей показник упав до 67,91 млрд євро. Однак до 2011 року він відновився і сягнув 141,92 млрд євро. На нашу думку, саме різке зростання фондового ринку, яке відбулось після вступу Польщі до ЄС і капіталізації компаній, стали основними факторами подальшого розвитку фінансової системи Польщі.

Після вступу Польщі до ЄС набули сили принципи загального визнання ліцензій на здійснення кредитної діяльності. Відповідно до них будь-яка кредитна інституція, що має ліцензію на здійснення кредитної діяльності в будь-якій країні ЄС, може здійснювати всі види ліцензованої діяльності в будь-якій іншій країні

Європейського Союзу без здійснення інших дозвільних процедур. Вона лише зобов'язана поставити до відома регулятора цієї країни про свої наміри.

Цікавою щодо перспектив розвитку банківської системи України є структура власності комерційних банків у Польщі (рис. 3). Якщо 1994 року польському приватному сектору належало 42 банки, то вже 2002-го – тільки сім. Натомість, закордонні власники 1994 року володіли 11 банками, 2002-го – уже 45. Ця тенденція, з одного боку показала привабливість польської банківської системи для закордонних інвесторів, з другого – показала залежність польської банківської системи від інтересів закордонних інвесторів.

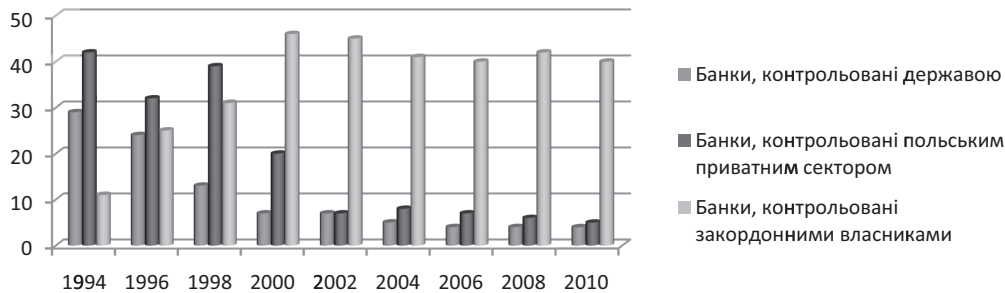

Рис. 3. Структура власності польських банків у 1994–2010 роках

Примітка. Побудовано за [9].

Потрібно окремо відзначити особливості структури польської банківської системи. Вона складається з комерційних і кооперативних банків. Кооперативні банки мають своє давнє історичне коріння і традиції ведення діяльності в Польщі, але їхня кількість скоротилась із 1 653 у 1993 році до 576 у 2010-му. Тобто під час і після вступу до ЄС у Польщі зберігається динаміка до поступового укрупнення цих банківських установ. Комерційні банки, у свою чергу, в абсолютній більшості функціонують як універсальні банки. Винятком є іпотечні банківські установи, діяльність яких регулюється окремим актом «Про іпотечні облигації та іпотечні банки» і діяльність їх суттєво обмежується. Основна її суть

зводиться до видавання іпотечних позичок та емісії іпотечних цінних паперів.

На рис. 4 відображено частку загальних балансових активів польських банківських установ. Якщо провести порівняння між 1994 і 2000 роками, ситуація зі структурою власності польських банків кардинально змінилась. Ті банки, що були в державній власності, переважно викупили закордонні інвестори. Ця динаміка збереглась і після вступу Польщі до ЄС, аж до 2010 року. Філії закордонних фінансових інституцій почали створюватись лише після 2004 року і їхня частка в загальній структурі була доволі невисокою (4,7% у 2010 році). Частка кооперативних банків була доволі стабільною і становила 4–6 відсотків.

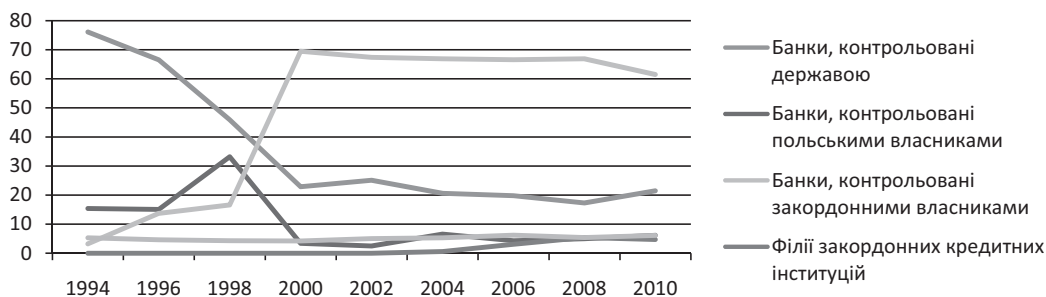

Рис. 4. Частка активів окремих груп банків у структурі банківської системи (у %) у 1994–2010 роках

Примітка. Побудовано за [9].

Щодо розвитку ринку страхування, то сама кількість компаній, які здійснюють діяльність, була доволі стабільною. Кількість компаній, що здійснювали страхування життя, становила 30 (1999 і 2010 роки) – 35 (2003 рік) компаній. Кількість компаній, що займа-

лись майновим страхуванням, 1999 року становила 33, 2010-го – так само 33 компанії.

У 2001–2010 роках різко зростала кількість відкритих пенсійних фондів та інвестиційних фондів. Кількість перших 2001 року становила лише 19, 2004-го

– 63, а 2010-го вже 221. Тобто вступ до ЄС суттєво стимулював розвиток їхньої діяльності. Число інвестиційних фондів 2001 року – 23, 2004-го – 48, а 2010-го – 117 одиниць. Недержавні пенсійні фонди, завдяки своєму бурхливому розвитку (2010 року їхніми учасниками було понад 15 мільйонів осіб) стали основним інвестором державних цінних паперів (після закордонних вкладників).

Зворотна картина мала місце в системі кредитних спілок. Їхня кількість зменшувалась із 198 у 1997 році

до 59 – у 2010-му. Щоправда, при цьому кількість їхніх членів зросла зі 190 тисяч осіб до 2,2 мільйона осіб.

На рис. 5 ми можемо бачити основні показники ефективності роботи банківської системи Польщі у 2000–2010 роках. Показники прибутковості капіталу та активів стабільно зростали з 2002 до 2006 рр., потім дещо знизились, на що впливала фінансово-економічна криза. Показник неякісних позик з 2002 року стабільно знижувався до 2008-го, потім теж дещо зріс.

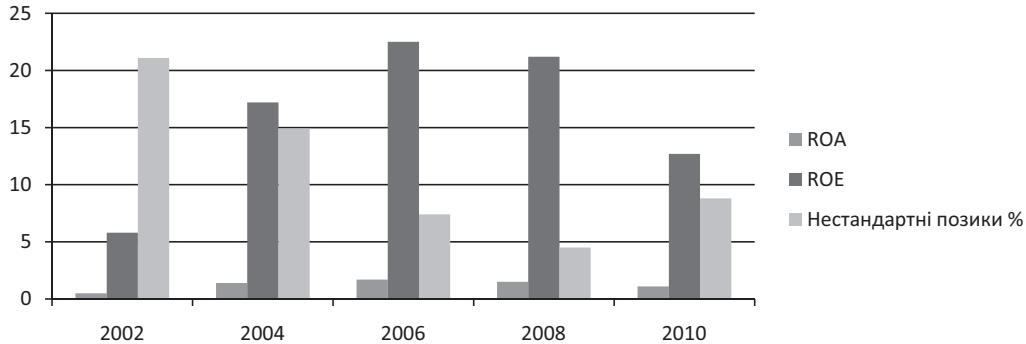

Рис. 5. Основні показники ефективності діяльності польської банківської системи у 2000–2010 роках

Примітка. Побудовано за [9].

Щодо якісних змін у самій структурі регулятора банківського ринку, то в Польщі створено Раду з монетарної політики. До її роботи залучають провідних фахівців і науковців з польських університетів. Її основною функцією є підготовка основних цілей монетарної політики на рік і погодження їх із Сеймом та Радою міністрів. Іншими завданнями Ради з монетарної політики є встановлення параметрів монетарної політики, що включають базові відсоткові ставки, визначення процедур управління резервами і визначення принципів операцій на відкритому ринку, затвердження річного бюджету та діяльності Національного банку Польщі.

Висновки та уроки для фінансової системи України з польського досвіду євроінтеграції. Обґрунтовуючи висновки для української банківської системи з польського досвіду євроінтеграції, потрібно виходити з таких передумов.

1. Шлях і передумови інтеграції Польщі до Європейського Союзу і України відрізняються. Польща культурно та потенційно була більше готовою до цього процесу, ніж Україна. Європейський Союз на початку 2000-х років мав менше внутрішніх дисбалансів і був більше орієнтований на розширення. Це все зумовило швидкі темпи інтеграції Польщі до ЄС, яких, швидше за все, не буде в Україні. Значну роль тут відіграватимуть політичні чинники, які наразі значною мірою сприяють європейській інтеграції України.
2. Економічна кон'юнктура в ЄС на початку 2000-х років і зараз суттєво відрізняється, структурні дисбаланси її значно послабили. Те саме можна говорити і про стан економіки Польщі та України на старті євроінтеграції. Економіка Польщі принаймні не була підірвана військовими діями.

3. Фінансова система Польщі на старті євроінтеграції певною мірою відрізнялась від української, зважаючи на історичні особливості розвитку, хоча й спільних рис є дуже багато.
4. Темпи змін у фінансовій системі, про які йдеться далі, напряму залежатимуть від темпів політичного процесу євроінтеграції України, хоча й саме виконання вимог ЄС до регулювання і роботи фінансової системи є одним із ключових параметрів успішності процесу євроінтеграції.
5. Усе вищенаведене дає підстави стверджувати, що зміни, які відбулися у фінансовій системі Польщі, матимуть місце і в Україні, але їхні темпи та інтенсивність будуть іншими.

Отже, чого слід очікувати у фінансовій системі України протягом наступних десяти років:

1. Розвиток інфраструктури фінансового ринку, через збільшення кількості і питомої ваги недержавних пенсійних фондів та інвестиційних фондів, які мають стати акселератором розвитку інвестиційних процесів. Але це відбуватиметься тільки після стабілізації фінансово-економічної ситуації (сповільнення інфляції до 3–7% річних і закінчення військових дій).
2. Особливо значних змін слід очікувати на фондовому ринку, у разі активного процесу інтеграції до ЄС зростатимуть і число учасників, і капіталізація цього сегмента фінансового ринку. Зважаючи на потенціал України, за сприятливих фінансово-економічних умов український фондовий ринок може стати одним із найбільших у Східній Європі.
3. Ключові зміни відбуватимуться в банківській системі. Можна однозначно очікувати скорочення кількості банків (воно анонсується НБУ та іншими учасниками фінансового ринку)

протягом наступних 3–5 років до певної межі (70–80 банків). У разі активного розвитку процесу євроінтеграції і стимулювальної політики Національного банку України можна очікувати суттєвого зростання банківських активів і, можливо, певної диференціації банківських установ (виділення ланки іпотечних і, можливо, регіональних банків – хоча політика НБУ до останнього часу цьому не сприяла).

4. Напевне, ключовим фактором для розвитку банківської системи України та «лакмусовим папірцем» довіри фінансової спільноти до України стане рівень іноземного капіталу в українських банках. Його зростання (у частині європейських інвесторів) стане позитивним сигналом щодо підтримки євроінтеграційних намірів України і суттєвим джерелом інвестування розвитку економіки. Саме тому на цьому питанні ми спинилися детальніше.

Прогнози щодо участі іноземного капіталу в банківській системі України до 2020 року. Підбиваючи підсумки дослідження, можна зробити певні прогнози (на десятирічний термін) щодо участі іноземного капіталу в банківській системі України. Цих прогнозів кілька, оскільки майбутнє участі іноземних інвесторів у ній залежить від зовнішньополітичного становища України. Зокрема, у разі **стабілізації політичної ситуації та реалізації курсу на прискорену євроінтеграцію України** (перший сценарій), урахувавши наявний досвід впливу євроінтеграції країн східної частини Європи до ЄС на розвиток їхніх банківських систем, чисельність банків із європейським і американським капіталом значно зросте – їхня частка в банківській системі України (як за чисельністю, так і за активами та капіталом) становитиме не менше ніж 65–70%, решту – державні банки. Російські банки мінімізують свою присутність на українському ринку, їхня частка становитиме 3–5%.

У разі **балансування між ЄС і Росією** майбутнє іноземного капіталу в банківській системі України є нечітким і ситуативним. У разі розв'язання проблем у східній частині України та відновлення економічної стабільності протягом наступних двох-трьох років український ринок банківських послуг певною мірою відновить привабливість для західних інвесторів, та збереже її для російських. Як наслідок, частка росій-

ських і західних банків ситуативно змінюватиметься, але загалом зростатиме відносно українських банків. Можна прогнозувати, що загальна їхня частка у структурі та активах банківської системи зростатиме, і до 2020 року сягне приблизно 50%. В Україні продовжуватимуть працювати кілька великих державних і приватних банків, підконтрольних українському капіталу.

У разі **заморожування політичних проблем, продовження протягом наступних трьох-чотирьох років нестабільності в економіці** через 10 років можна очікувати збереження пропорції іноземного капіталу до українського, за збільшення частки російського і зменшення європейського. Як показує досвід, російські інвестори переважно переслідують політичні цілі, а західні – економічні. Ураховуючи, що політичні інтереси Росії включатимуть Україну, частка їхніх інвестицій у вітчизняну банківську систему зберігатиметься або збільшуватиметься. Європейські ж інвестори поступово виходитимуть з України через високий рівень ризиків.

Висновки. У статті було проаналізовано основні показники фінансового ринку Польщі до, під час і після її вступу до Європейського Союзу з метою визначення основних тенденцій та прогнозування змін на фінансовому ринку України під час євроінтеграції. Як підсумок, потрібно зазначити таке:

- виходячи з польського досвіду основні зміни на банківському ринку проявились ще до вступу Польщі до ЄС і полягали у значному припливі іноземного капіталу, а іноземні інвестори фактично скупчили польську банківську систему;
- зі вступом до ЄС значно розвинулась інфраструктура польського фінансового ринку шляхом стрімкого розвитку фондового ринку, пенсійних та інвестиційних фондів;
- різко зростала капіталізація польського фінансового ринку, перш за все через залучення до нього іноземного, зокрема й європейського капіталу.

Ураховуючи польський досвід і специфіку розвитку українського фінансового ринку, ми зробили спробу прогнозування розвитку українського фінансового ринку на перспективу (до моменту планованого вступу України до ЄС).

Список використаної літератури

1. Нацбанк признав неплатежеспособними 33 банка вполне справедливо [Электронный ресурс] / НАБУ. – Режим доступа : <http://news.finance.ua/ru/news/~/342137>.
2. Belka M. How Poland's EU Membership Helped Transform its Economy [Electronic resource] / M. Belka // Occasional paper № 88. Published by Group of Thirty. – 2013. – October. – Washington : D.C. – Available from : <http://www.group30.org/images/PDF/OP88.pdf>.
3. Poland: The Challenge of EU Integration [Electronic resource]. – Available from : <http://www.euractiv.com/enlargement/poland-challenge-eu-integration/article-110220>.
4. Weller Christian. Financial Liberalization, Multinational Banks and Credit Supply / the Case of Poland Center for European Integration Studies University of Bonn 1999 [Electronic resource]. – Available from : <http://www.uni-mannheim.de/edz/pdf/zei/b99-10.pdf>.
5. Kałużyńska M. 5 years of Poland in European Union [Electronic resource] / Małgorzata Kałużyńska, Katarzyna Smyk, Jakub Wiśniewski // by the Office of the Committee for European Integration. – Warsaw, 2009. – Available from : <http://www.ms.gov.pl/resource/25af1269-1587-432e-8662-bf744fa31ad1:JCR>.

6. Latoszek E. European Integration Process in the New Regional and Global Settings [Electronic resource] / Ewa Latoszek, Irena E. Kotowska Alojzy Z. Nowak, Andrzej Stępnia. – Warsaw, 2012. – Available from : http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/86a860bb8b516fd4740db60b74653d3d.pdf.
7. Бочаров С. Інтеграція Польщі до Європейського Союзу (1989–2004 рр.) / Сергій Бочаров // Схід. – 2008. – Число 4 (88). – Травень – червень.
8. Державний борг сягнув 64% ВВП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://costua.com/news/107-debt-sep-2014>.
9. Інтернет-сторінка Національного банку Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbp.pl.
10. Інтернет-сторінка Міністерства фінансів Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mf.gov.pl.

References

1. The National bank recognized 33 banks in solvent absolute rightfully [Electronic resource]. NABU. doi: <http://news.finance.ua/ru/news/~/342137>
2. Belka M. How Poland's EU Membership Helped Transform its Economy. Occasional paper № 88. Published by Group of Thirty Washington, D. C. October 2013 // <http://www.group30.org/images/PDF/OP88.pdf>.
3. Poland: The Challenge of EU Integration // <http://www.euractiv.com/enlargement/poland-challenge-eu-integration/article-110220>.
4. Weller Christian Financial Liberalization, Multinational Banks and Credit Supply: the Case of Poland Center for European Integration Studies University of Bonn 1999 // <http://www.uni-mannheim.de/edz/pdf/zei/b99-10.pdf>.
5. Kałużyńska Małgorzata, Smyk Katarzyna, Wiśniewski Jakub. (2009) / 5 years of Poland in European Union. Warsaw. by the Office of the Committee for European Integration / doi: <http://www.msz.gov.pl/resource/25af1269-1587-432e-8662-bf744fa31ad1:JCR>.
6. Latoszek Ewa, Kotowska Irena E., Nowak Alojzy Z., Stępnia Andrzej. European Integration Process in the New Regional and Global Settings Warsaw 2012 // http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/86a860bb8b516fd4740db60b74653d3d.pdf.
7. Bocharov Serhiy. Polish integration to the EU (1989–2004) (2008) // East, № 4 (88), May – June.
8. Public debt reach 64% of GDP // www.costua.com/news/107-debt-sep-2014.
9. Official site of NBP // www.nbp.pl.
10. Official site of the Ministry of Finance of Poland // mf.gov.pl.